

การศึกษาคนไทในรัฐอัสสัม อินเดีย: จากแนวคิด “รากเหง้าดั้งเดิม” สู่ “ชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ” และ “การณกำหนดทางชาติพันธุ์”¹

The Study of the Tai peoples in Assam State, India: From “Primordialism” to “Racist nationalism” and “Situational ethnicity”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ สายพันธ์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Pichet Saiphan, Ph.D.

Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University

บทคัดย่อ

นักวิชาการไทยเริ่มให้ความสนใจต่อการศึกษาคนไทกลุ่มต่าง ๆ และคนไทในรัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย มาอย่างยาวนานตั้งแต่ทศวรรษ 2440 โดยมีพื้นฐานจากความคิด “รากเหง้าดั้งเดิม” (primordialism) ที่อธิบายกำเนิดของคนไทร่วมกันก่อนแยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในที่ต่าง ๆ ในปัจจุบัน นับตั้งแต่ พ.ศ.2482 เป็นช่วงเวลาที่ความคิดว่าด้วย “เชื้อชาติไท” (Tai Race) กำลังมีบทบาทสำคัญในแวดวงวิชาการจากผลงานชิ้นสำคัญเรื่อง “The Tai Race: Elder brother of the Chinese” ของวิลเลียม ดอดด์ เป็นผลให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นนำมาสร้างเป็นนโยบายชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ (racist nationalism) เปิดโอกาสให้นักวิชาการจากประเทศไทยได้เดินทางเข้าไปบุกเบิกการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย จนถึงทศวรรษ 2520 บรรยากาศของวงการไทยศึกษา (Thai Studies) ทำให้ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างนักวิชาการไทยและนักวิชาการจากอินเดียได้พัฒนาอย่างใกล้ชิด มีผลให้การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศอินเดียเปิดประเด็นอย่างกว้างขวางขึ้นและพัฒนาสู่แนวคิด “การณกำหนด” ทางชาติพันธุ์ (situational ethnicity) ซึ่งให้ความสนใจต่อเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว ความขัดแย้งองค์กร บริบททางการเมือง ฯ วิเคราะห์ร่วมกับสภาวะการณ์ต่าง ๆ และส่งผลให้เกิด

ความเคลื่อนไหวในกระบวนการฟื้นฟูทางวัฒนธรรมและสภาวะชาติพันธุ์ของบรรดา
คนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศอินเดียอย่างเป็นระบบและเป็นวงกว้างมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: รากเหง้าดั้งเดิม ชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ การกำหนดทางชาติพันธุ์
คนไทยในอินเดีย

Abstract

Scholars from Thailand have been paid attention to the study of the Tai peoples in Assam State, India since 1890s, which based on "primordialism" when they described history from the same origin of any Tai people in each region outside Thailand. In 1923, the idea of "Tai Race" became popular according to the work of William Clifton Dodd on "The Tai Race: Elder brother of the Chinese. It also influenced on Thailand Government that shaped the idea to "racist nationalism" which sought out Tai origin, language and culture. After 1978, the cooperation between scholars from Thailand and India was growing up. More studies were opened to the issues of history, literature, belief system, cultural and social change, and political context. This moved forward to the idea of "situational ethnicity", consequently the process of cultural revitalization of the Tai in India has been an issue of interest.

Keywords: Primordialism, Racist Nationalism, Situational Ethnicity, Tai Peoples in India

เกริ่นนำ

รัฐอัสสัม ประเทศสาธารณรัฐอินเดีย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียและมีพื้นที่ชายแดนทางตะวันออกต่อเนื่องกับดินแดนตอนบนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นรัฐที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่าง ๆ อาศัยอยู่หลายกลุ่ม ที่เป็นที่ยู้งกันดีคือกลุ่มคนไทอาหมซึ่งมีประวัติการเคลื่อนย้ายไปจากตอนบนของพม่าที่เป็นเขตติดต่อกับประเทศจีนไปสู่บริเวณลุ่มน้ำพรหมบุตรในรัฐอัสสัมของอินเดีย ตั้งแต่ พ.ศ.1771 หรือเกือบแปดร้อยปีมาแล้ว (Gait, Edward A., Sir 1906) นอกจากนั้นยังมีกลุ่มคนไทกลุ่มอื่นที่เคลื่อนย้ายเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเวลาต่อมา เช่น ไทพาเก้ ไทคำตี้ ไทค้ายาง ไทอ้ายตอน ไทตुरु้ง และไทนอรา ซึ่งภายหลังได้กระจายตัวตั้งถิ่นฐานในรัฐอื่น ๆ นอกเหนือจากรัฐอัสสัม เช่น รัฐอูรณาจัลประเทศ เป็นต้น คนไทกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีจำนวนประชากรรวมแล้วมากกว่าสองล้านคนในประเทศอินเดีย

กล่าวได้ว่านักวิชาการจากตะวันตกโดยเฉพาะนักวิชาการในสมัยเจ้าอาณานิคมได้มีบทบาทต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องคนไทในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและเป็นระบบ เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้นักวิชาการในประเทศไทยได้สร้างคำอธิบายเหล่านี้ตามมา มีการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากท้องถิ่นร่วมกับเอกสารที่ชาวตะวันตกค้นคว้าไว้เป็นพื้นฐานและได้เกิดการเขียนประวัติศาสตร์ไทยแบบใหม่ที่แตกต่างจากการเขียนประวัติศาสตร์พงศาวดารเดิม ๆ ซึ่งอิงอยู่กับเมืองสำคัญเมืองใดเมืองหนึ่งหรือตระกูลผู้ปกครองตระกูลใดตระกูลหนึ่ง เป็นการเริ่มต้นงานเขียนประวัติศาสตร์ชนชาติไทยที่พยายามรวบรวมคำอธิบาย “คนไทย” จากพื้นที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อันเป็นที่มาของการศึกษาชนชาติไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มต่าง ๆ ในวงการไทยศึกษา (Thai Studies) ซึ่งได้เติบโตในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามในบทความนี้ผู้เขียนจะได้เสนอข้อสังเกตให้เห็นแนวคิดสำคัญที่นักวิชาการไทยใช้เป็นพื้นฐานต่อการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในรัฐอัสสัม ของอินเดีย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาชาวไทอาหม เพื่อทำความเข้าใจร่วมกับบริบททางสังคมในแต่ละช่วงเวลาที่มิผลต่อการพัฒนาการทางความคิดของนักวิชาการไทยต่อประเด็นนี้

“รากเหง้าดั้งเดิม” (primordialism) และภูมิหลังประวัติศาสตร์ร่วมแห่ง “พงศาวดารไทย”

ความสนใจของนักวิชาการไทยในการศึกษากลุ่มคนไทที่อาศัยอยู่ในดินแดนต่าง ๆ อย่างกว้างขวางไปจนถึงบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนไทในรัฐอัสสัม อินเดีย เริ่มปรากฏให้เห็นภายใต้คำอธิบายที่มาเชิงประวัติศาสตร์ของไทยซึ่งในเวลานั้นเรียกกันว่า “พงศาวดารไทย” ดังที่ปรากฏในงานค้นคว้าของพระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค) ได้ค้นคว้าและเรียบเรียงเรื่อง “พงศาวดารโยนก” ลงพิมพ์ไว้ในสมุดหนังสือพิมพ์วิชิรญาณในปี ร.ศ.117 และ ร.ศ.118 (พ.ศ.2441–2442) ต่อมาท่านได้รวมพิมพ์เป็นเล่มเพื่อจำหน่ายเผยแพร่ใน พ.ศ.2450 ได้อธิบายว่า “เรื่องตำนานโยนกนี้ เป็นเรื่องพงศาวดารไทยในฝ่ายเหนือซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องต้นพระราชพงศาวดารสยาม” เนื้อความกล่าวถึงนามประเทศแวนแคว้นทั้งหลาย ในบรรดาที่ตั้งเหล่านั้นปรากฏชื่อ “ประเทศอาซั่มและมณีปุระ” อันเป็นส่วนหนึ่งของคำอธิบายว่าด้วย “ไทยแยกมาตั้งนครมาซางใต้” ว่าประมาณในช่วงก่อนจุลศักราช 20 ปี จนถึงจุลศักราช 296 ปี พวกคนไทยได้แยกออกเป็นเอกราชหลายมณฑล หนึ่งในนั้นเรียกว่า “แวนแคว้นเวสาลีหลวงคืออาซั่มเหนือหรือมณีปุระมณฑลหนึ่ง” ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศอินเดีย ท่านได้มีความเห็นต่อการแบ่งประเภทชนชาติไทยเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่ในจีนตั้งเกีย ลาว พม่า มาจนถึงในลุ่มน้ำพรหมบุตรที่ท่านเรียกกลุ่มนี้เป็นการเฉพาะว่า “พวกไทยหลวง ที่เรียกว่าอาซั่มซัมตีกระแซ อันอยู่ค่อนข้างแม่น้ำพรหมบุตรามีพากย์ภาษาติดต่อกันกับพราหมณ์และทิเบต ควรเรียกว่าไทยพราหมณ์หมู่หนึ่งว่าโดยผสมกันคงเป็นดังที่กล่าวนี้ ถ้าว่าโดยกิริยาที่อพยพ ไทยจีนแยกลงมาเป็นไทยพม่าไทยแควและไทยพราหมณ์อันมาทางทิเบต แล้วไทยจีนกับไทยพม่าแยกมาเป็นไทยเชียง ฝ่ายไทยแควแยกลงมาเป็นไทยเวียง แล้วจึงไทยเชียงกับไทยเวียงลงมาเป็นไทยขอมหรือไทยใต้ในปัจจุบันนี้” (ประชาภิจักรจักร, 2507: 31-32) จะเห็นได้ว่าคำอธิบายชุดนี้แสดงความคิดว่าคนไทยกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มาจากแหล่งกำเนิดร่วมกันก่อนที่จะอพยพโยกย้ายลงมาทางใต้ แล้วจึงแยกย้ายออกเป็น

คนไทยกลุ่มต่าง ๆ ลงมาจนถึงกลุ่มที่ท่านเรียกว่าเป็นคนไทยขอมหรือคนไทยใต้ อาศัยในดินแดนที่มีชื่อว่าสยามซึ่งเป็นที่อยู่ของคนไทยปัจจุบัน ตามที่ท่านยืนยันว่า เรื่องคันควานี้ “เป็นเรื่องพงศาวดารไทยในฝ่ายเหนือซึ่งเกี่ยวเนื่องกับเรื่องต้นพระราชพงศาวดารสยาม”

เรื่องราวของคนไทยในรัฐอัสสัมของอินเดีย จากงานศึกษาค้นคว้าชิ้นแรก ๆ ว่าด้วยคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ดังเช่น พระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค) ท่านได้จัดให้กลุ่มคนไทยในรัฐอัสสัม (อาขัม) เป็นส่วนหนึ่งของ “ไทยหลวง” ซึ่งก็หมายถึง “ไทยใหญ่” หรือ “เงี้ยว” หรือ “ชาน” ต่อมากรมหมื่น (ยศขณะนั้น) นราธิปประพันธ์พงศ์อธิบายความไว้ในปี พ.ศ.2456 ในคราวที่เรียบเรียงหนังสือ “พงศาวดารไทยใหญ่” ความว่า “ไทยใหญ่หรือเงี้ยวที่เรียกตัวเองว่าไทยหลวงหรือไทยคำที่เป็นต้น แต่ฝรั่งเรียกตามพม่าว่าชานก็เป็นไทยจำพวกหนึ่ง” ภายหลังได้ยกไปตั้งถิ่นฐานในที่ต่าง ๆ รวมถึง “เมืองเวสาลีหลวงหรืออาขัม” ท่านยังให้เห็นว่าคนไทยเหล่านี้ “ก็เป็นมนุษย์ชาติไทย ร่วมชาติกับไทยเราชาวสยามมาแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ ...เป็นชาติไทยด้วยกัน ร่วมสายโลหิตปฐมางกูรมูลชาติอันเดียวกัน นำไทยเราจะรู้เรื่องราวเค้าเงื่อนของชาติประยูรญาติไทยด้วยกันไว้” (นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ, 2505: คำนำ)

คำอธิบายภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของคนไทยอาหมว่ามีที่มาร่วมกับคนไทยใหญ่และสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อ “รากเหง้าดั้งเดิม”² (primordialism) ได้เป็นอย่างดี การอธิบายว่าคนไทยกลุ่มต่าง ๆ มีประวัติศาสตร์กำเนิดร่วมกันมาอย่างยาวนานมีความสำคัญมากในบริบททางสังคมช่วงเวลานั้น คือในทศวรรษที่ 2440-2450 ที่พยายามสร้างความรู้ด้วยเรื่องของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ให้มีความเป็นมาร่วมกัน และสืบเนื่องมาถึงคนไทยชาวสยามอันตั้งรัฐอยู่ที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ศาสตราจารย์ สายชล สัตยานุรักษ์ ได้อธิบายบริบททางสังคมในช่วงเวลานั้นว่ามีผลต่อการสร้างความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (สายชล สัตยานุรักษ์, 2557: 16-136) ว่าเป็นช่วงที่

กำลังบูรณาการการปกครองของประเทศไทยที่มีศูนย์กลางที่กรุงเทพฯ ร่วมกับดินแดนส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การอธิบายพลเมืองในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุคนั้นก็ได้มีความพยายามที่จะสร้างความหมายของพลเมืองให้เป็นคนไทยขึ้นมา โดยการรวมคนไทยจากท้องถิ่นต่าง ๆ เข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกับกรุงเทพฯ และให้ความสำคัญต่อฐานะของคนไทยภายใต้ระบบการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจเข้ามาที่ส่วนกลาง เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ (unity) ของคนไทยร่วมกันภายใต้โครงเรื่องของประวัติศาสตร์ที่มีรากเหง้ากำเนิดร่วมกัน ต่อยอดสำคัญของความเป็นชาติไทยและความเป็นคนไทยด้วยกัน พร้อม ๆ กับการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมืองรัฐที่ต้องเผชิญหน้ากับการล่าอาณานิคมในช่วงเวลานั้นด้วย

ความคิดแบบ “รากเหง้าดั้งเดิม” นี้เป็นการให้ความหมายของประวัติศาสตร์ที่มีกำเนิดร่วมกันในฐานะเป็นลักษณะสำคัญที่จะเชื่อมโยงคนไทยกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาเรื่องคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ดังที่ปรากฏในงานชิ้นที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติไทยในระยะต่อมา เช่น งานของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่เขียนหนังสือเรื่อง “หลักไทย” ในปี พ.ศ.2471 งานของพระยาอนุมานราชธนเรื่อง “เรื่องไทย-จีน” ใน พ.ศ.2478 และเรื่อง “เรื่องของชาติไทย” ใน พ.ศ.2483 รวมถึงผลงานของหลวงวิจิตรวาทการที่เขียนเรื่อง “งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย” ใน พ.ศ.2499 เหล่านี้ล้วนอาศัยพื้นฐานแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิมของคนไทยที่เคยมีอยู่ร่วมกัน และได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีอิทธิพลต่ออย่างกว้างขวางและยาวนาน การให้ความหมายของประวัติศาสตร์ชนชาติไทยที่มีกำเนิดร่วมกันยังคงเป็นกรอบความคิดพื้นฐานสำคัญที่ใช้เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ไท³ กลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังจะเห็นได้ว่าแม้แต่ในการทบทวนสถานภาพการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทของนักวิชาการรุ่นต่อ ๆ มา เช่น บทความ “สถานภาพการวิจัยพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่” ของศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2538: 7-17) เช่นเดียวกับ ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ (2542: 4-5, 178-179) ทบทวน “การศึกษาประวัติศาสตร์

สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท” ก็ยังยืนยันถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ร่วมของชาวไทอาหมกับชาวไทกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องราวที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันจากเมืองในตำนานชื่อเมืองฮีเมืองฮ่า จนมาเป็นรัฐโบราณในกลุ่มน้ำมว คืออาณาจักรเมืองมวหรือที่ชาวไทใหญ่เรียกว่าเมืองหมอกขามวหลวงโกจำปี (โกสัมพี) และได้ขยายอิทธิพลจนมีการตั้งถิ่นฐานแพร่กระจายเข้าไปถึงเขตเวสาลีหรือแคว้นอัสสัมในปัจจุบัน ซึ่งต่อมาได้ตั้งรัฐไทอาหมขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำพรหมบุตรของอินเดีย ตามเรื่องราวที่ปรากฏในบันทึกอาหมโบราณจีของชาวไทอาหมงานค้นคว้าศึกษาเรื่องไทอาหมของกลุ่มนักวิชาการไทยจากประเทศไทยที่ผ่านมาในช่วงนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้ให้ความเห็นต่อแนวทางของการศึกษาที่ผ่านมาว่าเป็น “แนวทางการศึกษาแบบใหม่ คือ แบบประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ โดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างชนเผ่าไทด้วยกัน” และ “ควรศึกษาประวัติศาสตร์ไทอาหมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชนชาติไท” การใช้แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์เปรียบเทียบดังกล่าว ท่านก็มีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิมที่ว่า “ขณะเดียวกันสำหรับชาวไทยประเทศไทย การค้นหารากวัฒนธรรมของชนชาติของเรา ก็ต้องพึงชาวอาหมอยู่มาก เพราะเราได้ก้าวมาเจริญมากแล้ว จนห่างไกลจากรากวัฒนธรรมดั้งเดิมในบางด้าน” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2538: 65-72)

งานศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ได้ช่วยสนับสนุนแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิมได้เป็นอย่างดีนอกเหนือจากงานศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ข้างต้น ด้วยคำอธิบายที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมภาษาของบรรดาคนไทกลุ่มต่าง ๆ ที่มีพัฒนาการร่วมกันในทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติว่าด้วยการอยู่ในระบบตระกูลภาษาไทร่วมกัน การศึกษาค้นคว้าของ ศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ที่ได้เดินทาง “ไปสำรวจและสอบภาษาไทยในอัสสัม” ด้วยตนเองในปี พ.ศ.2486 ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงข้อมูลและความรู้ทางภาษาศาสตร์ที่เชื่อมคนไทยอาหมกับคนไทยในประเทศไทยด้วยระบบภาษาไทยร่วมกัน หลังจากนั้นท่านก็ยังได้เดินทางไปอัสสัมอีกหลายครั้งจนถึง พ.ศ.2520 จากการเดินทางไปมายังรัฐอัสสัม

เป็นเวลาหลายครั้ง ทำให้ท่านได้พบกับคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมอีก เช่น ไทยพม่า-ไทยాయตอ (หรืออายตอ ตามเสียงของเขา) และไทยตุง ได้ข้อมูลทางภาษาของคนไทยกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มเติม ท่านจึงได้รวบรวมจัดทำไว้เป็นพจนานุกรมภาษาพม่า-ไทย-อังกฤษ และพจนานุกรมภาษาอายตอ-ไทย-อังกฤษ ในเวลาต่อมา (บรรจบ พันธุเมธา, 2526 และ นววรรณ พันธุเมธา, มมป.) ส่วนพจนานุกรมภาษาไทยอาหม-ไทย นั้น ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้เป็นผู้จัดทำ “พจนานุกรมไทยอาหม-ไทย” (ประเสริฐ ณ นคร, 2534) ในเวลาต่อมา งานของจิตร ภูมิศักดิ์ ที่ค้นคว้าเรื่องไทอาหม⁴ ได้พัฒนาต่อยอดความเข้าใจจากการศึกษาระบบภาษาของ ศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ที่เริ่มไว้ก่อนหน้านี้ กล่าวคือ จิตรได้พยายามอธิบายภาษาไทอาหมในฐานะที่เป็นวรรณกรรมและสนับสนุนให้เกิดการศึกษาวรรณกรรมโบราณของกลุ่มคนไทยกลุ่มต่าง ๆ เปรียบเทียบเพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการทางภาษาร่วมกับพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ในหนังสือเรื่อง “โองการแข่งน้ำ และข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา” ซึ่งเรื่องนี้จิตรเขียนขึ้นในปี พ.ศ.2505 และตีพิมพ์เป็นครั้งแรกใน พ.ศ.2524 จิตรได้เขียนถึงบทที่ว่าด้วย “ลักษณะของไทยดั้งเดิม” โดยกล่าวถึงภาษาไทอาหมในข้อวิเคราะห์ว่าด้วยคำเรียกผีและเทวดาดั้งเดิม เพื่อเปรียบเทียบกับการใช้คำโบราณในระบบความเชื่อดั้งกล่าวของคนไทกลุ่มต่าง ๆ อย่างกว้างขวางขึ้น (จิตร ภูมิศักดิ์, 2547: 67-99) ซึ่งก็ยังเห็นว่าความคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมที่ยึดโยงคนไทกลุ่มต่าง ๆ เข้าด้วยกันนั้น ยังเป็นแนวคิดสำคัญที่จิตรเองก็ใช้อยู่ในช่วงนั้น

งานศึกษา “ชนชาติไท” ในทางคติชนวิทยาได้เปิดให้เห็นการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทด้วยกัน แม้จะเห็นทิศทางการค้นคว้าในแนวนี้ภายหลังจากงานเชิงประวัติศาสตร์และภาษามาก่อนหน้านั้นก็ตาม ในกรณีเรื่องราวทางคติชนของชาวไทยอาหมก่อนหน้านี้ปรากฏแทรกอยู่ในงานทางประวัติศาสตร์และงานทางภาษา เช่นในหนังสือเรื่อง ไทย-จีน (2478) เรื่องของชาติไทย (2483) ของพระยาอนุมานราชธน ซึ่งกล่าวถึงคติความเชื่อเรื่องขวัญของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งในหนังสือ กาเลหม่านไต (2526) ของศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ

พันธุ์มธธา ที่ได้แทรกเรื่องความเชื่อและคติพื้นบ้าน นิทาน ตำนาน ของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ไว้ด้วย (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2538: 267-278) ภายหลังมาจึงมีงานศึกษาทางด้านคติชนเปรียบเทียบของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลและมีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบชัดเจนขึ้น ดังเช่นผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ศิราพร ณ กลาง ก็ได้อาศัยแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิมจากลักษณะร่วมทางประวัติศาสตร์ที่มีกำเนิดร่วมกันนี้ว่า “ประวัติศาสตร์ไทอาหมจึงหมายถึงคนไทใหญ่ที่อพยพตามเจ้าหลวงเสือก้าฟ้า กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรมา เข้าไปตั้งถิ่นฐานในลุ่มน้ำพรหมบุตรตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13-19 เป็นเวลาถึง 600 ปี แต่เพราะขาดการติดต่อกับชาวไทกลุ่มอื่น ๆ เป็นเวลานาน วัฒนธรรมประเพณีจึงมีลักษณะเป็นไทดั้งเดิมมาก ๆ ทำให้สามารถสืบค้นลักษณะต้นกำเนิดและรากเหง้าของรูปแบบสังคมวัฒนธรรมของชนชาติไทได้มาก” (ศิราพร ณ กลาง, 2545: 12-13) คำอธิบายความสำคัญของประวัติศาสตร์กำเนิดร่วมอันเปรียบเสมือนรากเหง้าของคนไทเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดีถึงอิทธิพลของแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับลักษณะรากเหง้าดั้งเดิมของ “ชนชาติไท”

แนวคิดที่เราเรียกว่า “รากเหง้าดั้งเดิม” (primordialism) ได้รับการอธิบายในฐานะที่เป็นแนวคิดหนึ่งโดยเอดวาร์ด ชิลส์ (Edward Shils) เมื่อปี ค.ศ.1957 โดยกล่าวถึงความผูกพันของผู้คนในสังคมที่มีพื้นฐานร่วมกันจากสายโลหิตครอบครัว และเครือญาติ หลังจากนั้น คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Geertz, Clifford 1996: 40-45) นักมานุษยวิทยาได้พัฒนาแนวคิดนี้ในปี ค.ศ.1963 โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของรากเหง้าดั้งเดิมในมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งต่อมาได้รับการอ้างอิงถึงมาก โดยเกียร์ซอธิบายให้เห็นว่า ผู้คนกลุ่มต่าง ๆ สร้างความรู้สึกร่วมเป็นพวกเดียวกันด้วยข้อผูกพันของสังคมและวัฒนธรรมพวกเขาว่าเกิดจากลักษณะร่วมกำเนิดที่มาจาก สายเลือด เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ธรรมเนียมประเพณี รวมถึงการเป็นคนในภูมิภาคเดียวกัน ในขณะที่นักสังคมวิทยาอย่างเช่น ปีแอร์ แวน เดน เบอ์จ (Pierre van den Berghe) กล่าวถึงพื้นฐานของสังคมมนุษย์ว่ามาจากการสืบทอดทางเครือญาติซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์ได้คัดสรรส่งต่อคุณสมบัติ

ภายในจนเกิดลักษณะของแต่ละกลุ่มสังคม เขาได้ชี้โยงความสำคัญของพื้นฐานรากเหง้าดั้งเดิมอันเกิดจากระบบเครือญาตินี้ว่าได้สร้างความผูกพันจนเป็นกลุ่มเชื้อชาติ ทำให้เกิดลักษณะทางชาติพันธุ์และมีความหมายเชื่อมโยงกับความคิดแบบชาตินิยม (Berghe, Pierre v. d. 1978, 1988) ซึ่งแอนโทนี ดี สมิธ (Anthony D. Smith) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าแนวคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมมีบทบาทสำคัญต่อความคิดแบบชาตินิยม โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับคุณสมบัติรากเหง้าดั้งเดิมที่ก่อรูปขึ้นมาจนทำให้เกิดหน่วยชุมชนชาติพันธุ์อันจะกลายเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งของความเป็นชาติที่จะถูกสร้างขึ้นตามมาด้วย (Smith, Anthony D. 1998: 145-167) ซึ่งในส่วนของการศึกษาคนไทยในรัฐอัสสัมที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดดังกล่าวโดยเฉพาะในด้านของลักษณะรากเหง้าดั้งเดิมที่มีกำเนิดร่วมในทางกรสืบสายของบรรพชนร่วมกัน แล้วแยกอพยพออกเป็นสายต่าง ๆ มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีภาษาในระบบเดียวกันและวัฒนธรรมประเพณีที่แสดงให้เห็นรากเหง้าดั้งเดิมร่วมกัน

ประวัติศาสตร์ต้นกำเนิดของคนไทยที่กลายเป็นกรอบแนวคิดสำคัญของการศึกษาคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ตามมานี้ จึงเป็นคำอธิบายที่ถูกสร้างมาจากพื้นฐานของความผูกพันร่วมกันอันมีมาแต่บรรพชนเดียวกัน เป็นคุณสมบัติเช่นเดียวกับที่คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ได้อธิบายว่าเกิดจากลักษณะร่วมกำเนิดที่มาจากสายเลือดเดียวกัน คำอธิบายต่อมาของบรรดาคนไทยทั้งหลายจึงได้อธิบายลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้ภาษา ธรรมเนียม ประเพณี ที่กล่าวว่าเป็นแบบแผนที่แสดงความเป็นรากเหง้าร่วมกันในอดีต และเมื่อคนไทยกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้อพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ถิ่นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้เห็นภาพภูมิภาคการตั้งถิ่นฐานของคนไทยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และเกี่ยวข้องต่อเนื่องมาถึงชาวไทยสยามที่ตั้งบ้านเมืองเป็นรัฐในลุ่มน้ำเจ้าพระยา แนวคิดดังกล่าวช่วยสนับสนุนการสร้างความเป็นไทยและความเป็นชาติไทยตั้งแต่ยุคที่ต้องเผชิญหน้ากับอาณานิคม ทำให้เห็นว่าความเข้าใจบนฐานแนวคิดแบบนี้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการสร้างความเป็นชาติ

ให้ชัดเจนขึ้นอย่างที่ แอนโทนี ดี สมิธ อธิบายไว้ด้วย โดยเกิดขึ้นร่วมกับการสร้างความ เป็นไทยและการสร้างชาติไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

เชื้อชาติไท/ไทย (Tai/Thai Race) และชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ (racist nationalism)

มีข้อสังเกตว่าความคิดเรื่อง “เชื้อชาติไทย” (Thai Race) ได้มีอิทธิพลต่อ การศึกษาเรื่องคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ด้วยเช่นกันโดยเฉพาะในบรรดาชนชั้นนำและ ผู้ปกครอง ความคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2482 เป็นต้นมา ดังที่นายปรีดี พนมยงค์ (2517) อ้างอิงไว้คือ “หลวง วิจิตรวาทการ ในฐานะรัฐมนตรีในรัฐบาลของนายพันเอกหลวงพิบูลสงคราม (ยศ และบรรดาศักดิ์ขณะนั้น) ได้เดินทางไปฮานอยเพื่อชมกิจการโบราณคดีของสำนัก ตะวันออกไกลฝรั่งเศส เมื่อหลวงวิจิตรฯ กลับจากฮานอยได้นำแผนที่ฉบับหนึ่งซึ่ง สำนักฝรั่งเศสนั้นได้จัดทำขึ้น แสดงว่ามีคนเชื้อชาติไทยอยู่มากมายในแหลมอินโดจีน ในประเทศจีนใต้ ในพม่า และในมณฑลฮกตัมของอินเดีย ...สถานิกรมวิทย์ โฆษณาการ (ต่อมาปัจจุบันคือกรมประชาสัมพันธ์) ได้กระจายเสียงเพลงที่ หลวงวิจิตรฯ รำพันถึงชนเชื้อชาติไทยที่มีอยู่ในดินแดนต่าง ๆ และมีการโฆษณา เรื่อง ‘มหาอาณาจักรไทย’ ที่จะรวมชนเชื้อชาติไทยในประเทศต่าง ๆ เข้าเป็น มหาอาณาจักรเดียวกัน” (ปรีดี พนมยงค์, 2517 อ้างใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2552: 13-14) หลังจากนั้นไม่กี่เดือนรัฐบาลได้ประกาศเปลี่ยนนามประเทศจาก “สยาม” (Siam) เป็น “ประเทศไทย” (Thailand) เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ.2482

ในขณะนั้นแนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ (racist nationalism) เข้ามามีบทบาท อย่างยิ่งต่อสังคมไทย และได้ส่งผลต่อแนวทางการศึกษาคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่นอกเขตประเทศไทย เช่นเดียวกับความสนใจกลุ่มคนไทยในรัฐฮกตัม อินเดีย ต่อมาในปี พ.ศ.2483 พระยาอนุমানราชธน ได้กล่าวถึงกลุ่มคนไทยอาหม ใน รัฐฮกตัม ในงานเขียนชื่อ “เรื่องของชนชาติไทย” ท่านให้ความสนใจเกี่ยวกับ กำเนิดของชนชาติไทย โดยอาศัยการอ้างอิงงานของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ (William Clifton Dodd, 1923) มาสู่แนวทางอธิบายแบบ “เชื้อชาติไทย”

ร่วมกับข้อมูลจากตำนานต้นกำเนิดของกลุ่มคนไทยอาหม และตำนานเล่มต่าง ๆ (อนุমানราชธน, พระยา, 2511) ในระหว่างปีเดียวกันนั้น พระภิกษุทัต สิงหเสนี นับได้ว่าเป็นคนไทยคนแรกที่เดินทางไปยังรัฐอัสสัม จึงเป็นช่วงที่เริ่มมีผู้เดินทางไปยังรัฐอัสสัมและเขียนหนังสือออกมาให้ชาวไทยได้รู้จัก ที่สำคัญคืองานของคุณสังข์ พันธ์ทัต ท่านผู้นี้มีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในเวลานั้น ท่านได้ใช้นามปากกาว่าสารนาถ เขียนหนังสือเรื่อง “เยี่ยมไทยอาหม สายเลือดของเรา” (สารนาถ, 2497) จะเห็นได้ว่าจากกระแสความคิดของรัฐบาลที่มีความสนใจนำเรื่องคนไทยในดินแดนต่าง ๆ มาสนับสนุนให้เกิดการสร้างมหาอาณาจักรไทย อันเป็นแนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาตินั้น เพราะเชื่อว่าคนไทยในที่ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเชื้อชาติ (race) เดียวกัน อันเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลมากในยุคนั้น อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลอีกทอดหนึ่งมาจากหนังสือที่ วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ คั่นคว่าเรื่อง “คนไท” (Tai) ไว้ก่อนหน้านี้ในชื่อว่า “The Tai Race: Elder brother of the Chinese” (1923) ซึ่งมีผลต่อการสร้างแนวคิดเรื่อง “เชื้อชาติไทย” (Thai Race) ของนักวิชาการไทยขึ้นในเวลาต่อมา หนังสือเล่มนี้ได้ถูกแปลเป็นภาษาไทยโดยหลวงนิเพทย์นิติสรณ์ ตัดตอนพิมพ์ในหนังสือวิทยากรเมื่อ พ.ศ.2482 และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในเวลาต่อมา ทั้งยังเป็นเอกสารหลักที่หลวงวิจิตรวาทการใช้อ้างอิงในผลงานชื่อ “งานคั่นคว่าเรื่องชนชาติไทย” ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2499 ซึ่งในเล่มนี้ได้มีบทที่กล่าวถึง “ไทยอาหม” โดยเฉพาะด้วย ข้อมูลว่าด้วยไทยอาหมที่ถูกกล่าวถึงเป็นบทอย่างเฉพาะในหนังสือเล่มนี้ หลวงวิจิตรฯ ก็ได้มาจากการแปลหนังสือประวัติศาสตร์อาหม “A History of Assam” ที่นักวิชาการเจ้าอาณานิคมชาวอังกฤษ เซอร์ เอ็ดเวิร์ด เกท (Sir Edward Gait, 1906) ได้คั่นคว่าไว้หลายสิบปีก่อนหน้านั้น นอกจากนี้หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวถึงที่มาของแนวคิดในการเขียนหนังสือเล่มนี้ว่า “จากการคั่นคว่าจากหนังสือเอกสารนี้ ก็ได้ความรู้อันแน่ชัดว่า ไทยเราเป็นเชื้อชาติที่สำคัญยิ่งใหญ่มากแต่โบราณกาล เรามีอารยธรรม มีความรู้ทางปกครอง มีของดีหลายอย่างมาพร้อมกับชาติโบราณทั้งหลาย ความเข้าใจที่

เคยมีกันมาในสมัยหนึ่ง ว่าเรามาจากจีนเอาอย่างจีน หรือมีความเจริญภายหลังจีน นั้น เป็นความเข้าใจที่ผิดมาก ผู้ทำการค้นคว้า ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกัน ยืนยันว่าชนเชื้อชาติไทยเจริญมาแต่เดียวกับชาติโบราณ เช่น คาลเดีย บาบิโลน และว่าเราเป็นพี่ชายของจีน หนังสือที่หมอดอดด์แต่งซึ่งให้ชื่อว่า The Tai Race นั้น ยังเดิมชื่อหนังสือต่อไปว่า Elder Brother of the Chinese” (วิจิตรวาทการ, พลตรีหลวง, 2549: 3) จากแนวคิดที่ว่าด้วย “เชื้อชาติไท” (Tai Race) ของวิลเลียม คลิฟตอน ดอดด์ ถูกนำมาอธิบายความเพิ่มเติมโดยนักวิชาการไทยและพัฒนาขึ้น เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็น “เชื้อชาติไทย” (Thai Race) โดยหลวงวิจิตรวาทการได้แปลงแนวคิดดังกล่าวมาสู่ความเป็นเชื้อชาติไทย ดังนั้นไม่ว่าคนไทยอาหม และคนไทยสาขาต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือของหลวงวิจิตรฯ ก็ถูกเชื่อและถูกอธิบายใหม่ว่าทั้งหมดต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของคนเชื้อชาติไทย การอธิบายคนไทย ภายใต้แนวคิดเรื่องเชื้อชาติไทยจึงถูกรัฐไทยในเวลานั้นได้นำมาใช้สร้างความเป็นชาตินิยมขึ้น ดังนั้นชาตินิยมในการศึกษาเรื่องชนชาติไทยจึงเป็นชาตินิยมที่ตั้งอยู่ กับแนวคิดที่ว่าด้วยเชื้อชาติ หรือเรียกได้ว่าเป็นชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ (racist nationalism) นั่นเอง ลักษณะเช่นนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ รองศาสตราจารย์เรณู วิชาศิลป์ ได้เรียกกลุ่มงานศึกษาภายใต้ความคิดชาตินิยมในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นว่า “แนวทางชาตินิยมไทหรือการสร้างเขตกว้างใหญ่ของวัฒนธรรมไททั้งหมด” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์, 2538: 64)

แนวคิดเรื่องเชื้อชาติ ได้ถูกสร้างความเข้าใจว่าด้วยการสืบทอดทางสายเลือดอันเป็นคุณสมบัติสำคัญของพื้นฐานแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิม ซึ่งทำให้เชื่อว่าชนชาติไทยมีเชื้อสายและสืบสายเลือดมาจากแหล่งเดียวกัน คำอธิบายลักษณะร่วมกันที่เกิดจากการสืบสายโลหิตและความเป็นเชื้อชาติไทยตามที่ปรากฏให้เห็นในหนังสือของพระยาอนุমানราชชน คุณสังข์ พัทธโนทัย และหลวงวิจิตรวาทการ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เห็นได้ว่าบทบาทของความสนใจต่อการศึกษาคนไทยในรัฐอัสสัมในระยะแรกนี้ดำเนินไปพร้อมกับอิทธิพลของแนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ และแนวคิดนี้ก็ได้ประสานสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วย

รากเหง้าดั้งเดิม ที่เชื่อว่าชาวไทยอาหมีสายเลือดเดียวกันร่วมกับชาวไทยในประเทศไทย งานศึกษาคนไทยในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดียในช่วงแรกเหล่านี้จึงเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของความคิดแบบชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ ที่ทำงานร่วมกับแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิม อันมีผลต่อการศึกษาทำความเข้าใจคนไทยนอกเขตประเทศไทยและคนไทยในประเทศไทย ลักษณะของแนวคิดดังกล่าวได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะสร้างมหาอาณาจักรไทยในช่วงเวลานั้น และมีความเคลื่อนไหวที่จะรวมกลุ่มคนไทยในที่ต่าง ๆ ให้กลายมาเป็น “ไทย” อันกว้างขวางด้วยกัน (Pan-Thai) โดยอาศัยการรวมตัวของบรรดากลุ่มคนไทยในดินแดนต่าง ๆ เข้ากับคนไทยในประเทศไทย

แนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาติจึงมีส่วนสำคัญมากในระยะแรกต่อความสนใจในการศึกษาคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงคนไทยในรัฐอัสสัมของอินเดียด้วยนั้น อีกทั้งคำอธิบายเรื่องเชื้อชาติไทยว่าเป็นกลุ่มที่สืบสายเลือดเดียวกัน ได้เพิ่มมิติทางความคิดที่ซ้อนทับร่วมกับแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิม เมื่อเรานำแนวคิดนี้มาพิจารณาร่วมกับความสนใจในการศึกษากลุ่มคนไทยอาหมีในขณะนั้น ก็เป็นช่วงเริ่มต้นที่นักวิชาการชาวไทยในประเทศไทยและชาวไทยในรัฐอัสสัมได้สร้างความสัมพันธ์ติดต่อกันด้วยความรู้สึกผูกพันดังกล่าวด้วย ดังที่พระยาอนุমানราชชนได้มีจดหมายโต้ตอบกับ ศาสตราจารย์ ดร.ปัทเมศวร โกกอย ที่รัฐอัสสัม และได้เริ่มมีการเชื้อเชิญนักวิชาการไทยเดินทางไปศึกษายังดินแดนอัสสัม เวลานั้นเองอาจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ผู้สนใจทางด้านประวัติและภาษาไทย ท่านเพิ่งจบปริญญาเอกทางด้านนิรุกติศาสตร์จากมหาวิทยาลัย Banaras Hindu University เมืองพาราณสี ท่านได้มีโอกาสอ่านหนังสือ “The Tai Race” ของวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะเดินทางไปสอบคำไทยในถิ่นต่าง ๆ เพื่อศึกษาภาษาของพวกเขา จึงได้เดินทางไปยังรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย ในปี พ.ศ.2498 โดยมีศาสตราจารย์ ดร.ปัทเมศวร โกกอย เป็นผู้รับรองที่รัฐอัสสัม และกลับมาเขียนเรื่อง “กาเลหม่านไต” เผยแพร่ครั้งแรกเป็นตอน ๆ ในสตรีสาร ต่อมาสมาคมภาษาและหนังสือได้นำมารวบรวมเข้าเป็นเล่มตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2504

จากนั้นท่านก็ยังได้เดินทางไปอัสสัมอีกหลายครั้งจนถึง พ.ศ. 2520 (นवरตน์ พันธุมธธา มมป.) ในหนังสือเล่มนี้ได้เปิดประเด็นทางวิชาการว่าด้วยคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมที่กว้างขวางมากไปกว่าความผูกพันทางสายเลือด โดยได้ชี้ให้เห็นความเกี่ยวข้องด้วยความรู้ทางภาษาศาสตร์ที่เชื่อมคนกลุ่มนี้กับคนไทยในประเทศไทยด้วยระบบภาษาไทยร่วมกัน ท่านกล่าวอย่างชัดเจนว่าการไปอัสสัมครั้งนั้นต้องการที่จะเดินทางไปสำรวจและสอบภาษาไทยในอัสสัม สาเหตุสำคัญประการหนึ่งเป็นเพราะ “อิทธิพลของหนังสือเรื่องชนชาติไทยของหมอดอดด์ที่ได้เล่าถึงการเดินทางไปพบคนไทยในถิ่นต่าง ๆ ไว้ที่น่าสนใจ” (บรรจบ พันธุมธธา, 2526: 16) จากการเดินทางไปมาหลายครั้งทำให้ไม่เพียงแต่ได้รู้จักและถ่ายทอดเรื่องราวของคนไทอาหมได้อย่างลึกซึ้งขึ้นโดยเฉพาะในด้านภาษา ยังทำให้ได้พบกับคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมอีก เช่น ชาวพ่าเก ชาวอ้ายตอน และชาวตุง ซึ่งนอกจากอาจารย์บรรจบ พันธุมธธาจะได้ถ่ายทอดเรื่องของชาวไทอาหมทั้งในประวัติ สภาพสังคมที่เห็น และภาษาศาสตร์อย่างละเอียดในหนังสือเล่มนี้แล้วท่านยังได้จัดทำพจนานุกรมภาษาพ่าเก-ไทย-อังกฤษ และพจนานุกรมภาษาอ้ายตอน-ไทย-อังกฤษ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกด้วย

ในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน สถานการณ์ทางวิชาการที่รัฐอัสสัมได้ให้ความสนใจการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมกลุ่มคนในรัฐอัสสัมที่ประกอบไปด้วยคนไทยหลายกลุ่ม ได้มีการก่อตั้ง “สถาบันประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Department of Historical and Antiquarian Studies – D.H.A.S.) ขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2471 มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์ในแคว้นอัสสัม รวบรวมอนุรักษ คัดลอก แพล และจัดพิมพ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2496 จัดตั้งแผนกไทอาหมศึกษาขึ้นเพื่อศึกษาภาษาและวรรณคดีไทอาหม ต่อมาความรู้ก็ใช้ชื่อแผนกนี้ว่า “ไทศึกษา” เพราะนอกจากภาษาไทอาหมแล้วยังมีการศึกษาเอกสารของกลุ่มไทอื่น ๆ ด้วย” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2552: 52)

การศึกษาทางด้านภาษาไทอาหมและภาษาไทกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมนับว่ามีความก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จากหลักฐานข้อมูลภาคสนามและหลักฐานข้อมูล

เอกสารโบราณช่วยสนับสนุนให้เห็นความสัมพันธ์ใกล้ชิดของภาษาคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมว่ามีความใกล้ชิดกับภาษาไทยที่ใช้ในประเทศไทย และจัดเป็นกลุ่มร่วมรากตระกูลภาษาเดียวกันเรียกว่าตระกูลภาษาไท-กะได (Tai-Kadai language family group) นอกจากนี้จากหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ก็ได้ช่วยสนับสนุนเหตุผลการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทจากแนวบริเวณชายแดนระหว่างจีนตอนใต้กับพม่าและเข้าไปสู่ลุ่มน้ำพรหมบุตรในรัฐอัสสัมเมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 13 จนสามารถมีอาณาจักรของตนเองและเรียกอาณาจักรนั้นว่าเมืองนุสนคำซึ่งมีความหมายว่าเมืองที่อุดมบริบูรณ์ไปด้วยสวนทองคำ

ดังนั้นช่วงก่อน พ.ศ.2500 เราจึงเห็นได้ว่า ความก้าวหน้าของการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์และภาษาของชาวไทในรัฐอัสสัม ได้ถูกเสนอขึ้นมาจากความสนใจและฐานคิดทางด้านเชื้อชาติ ทำให้ในส่วนของประเทศไทยได้ผนวกแนวคิดนี้ร่วมกับแนวคิดแบบชาตินิยมที่กำลังปลูกฝังเรื่องความเป็นไทยในขณะนั้น จนเกิดเป็นแนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ ซึ่งทำให้เกิดการสนับสนุนการศึกษาคนไทกลุ่มต่าง ๆ นอกเขตประเทศไทยรวมถึงคนไทในรัฐอัสสัม อีกทั้งการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการไทยซึ่งเริ่มโดยพระยาอนุমানราชชนกับทางฝ่ายนักวิชาการอัสสัมก็ได้เปิดศักราชให้การเข้าไปศึกษาค้นคว้าในรัฐอัสสัมของนักวิชาการชาวไทยเป็นไปอย่างราบรื่น ดังเช่น ผลงานสำคัญของคุณสังข์ พัทโนทัย และของศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ที่ทำให้เห็นความเชื่อมโยงร่วมกันบนพื้นฐานของประวัติศาสตร์และภาษาตระกูลไทอันเก่าแก่โบราณตั้งแต่ยุคก่อนการสถาปนารัฐจารีต จนเกิดรัฐที่สำคัญของทั้งชาวไทในลุ่มน้ำพรหมบุตรและชาวไทยในลุ่มน้ำเจ้าพระยาในเวลาต่อมา ความเกี่ยวข้องดังกล่าวทำให้เห็นว่าความผูกพันกันระหว่างชาวไทในรัฐอัสสัมกับชาวไทยในประเทศไทยต่างก็มีรากเหง้าร่วมกัน ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิม อันเป็นแนวคิดสำคัญที่ช่วยสนับสนุนความเข้าใจเรื่องคนไทยในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก

ภายหลัง พ.ศ.2500 ได้เริ่มมีการศึกษาที่ทำการตั้งข้อสังเกตและการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาคนไทในรัฐอัสสัม ความเห็นดังกล่าวปรากฏในงานของ

จิตร ภูมิศักดิ์ เรื่อง “ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ” ซึ่งจิตรน่าจะเขียนขึ้นระหว่าง พ.ศ.2501-2507 แต่เพิ่งได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ.2519 ในหนังสือเล่มนี้จิตรได้เขียนบทที่ว่าด้วยสยามและอัสสัม เพื่อแสดงคำอธิบายเชิงนิรุกติศาสตร์เกี่ยวกับความหมายเชิงสังคมของสองคำนี้ โดยใช้ข้อมูลย้อนไปในคริสต์ศตวรรษที่ 13 เป็นช่วงที่คนไทยได้เคลื่อนย้ายเข้าไปอยู่ในลุ่มน้ำพรหมบุตร คนไทยซึ่งถูกเรียกว่า ซาม-เซม-เซียม เหล่านั้น คงเป็นที่รู้จักแก่ชนพื้นเมืองที่อยู่มาก่อนและอาจจะเรียก อาซาม-อาสาม-อัสสัม ตั้งแต่นั้นมา (จิตร ภูมิศักดิ์, 2535: 111-119) ในแง่นี้เราก็ยังเห็นได้ว่า จิตรก็มีพื้นฐานความคิดว่าด้วยรากเหง้าดั้งเดิม ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนไทยในอัสสัมกับคนไทยในสยามว่าเป็นกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางภาษาร่วมกัน แต่จิตรได้ให้ข้ออุกคิดว่า เขาไม่ได้ใช้ความเข้าใจนี้เพื่อนำไปสู่ความคิดว่าด้วยชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ ทำให้เขาต้องชี้แจงไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า “ที่ข้าพเจ้าต้องชี้แจง ก็เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับท่านผู้อ่านว่า ข้าพเจ้ากล่าวถึงร่องรอยของสยามในอัสสัมโดยวัตถุประสงค์ทางอักษรศาสตร์และประวัติศาสตร์เท่านั้น มิได้กล่าวในแง่ชาตินิยมที่เพื่อฝันที่จะรวมชนเชื้อชาติไทยเหล่านั้นเข้าไว้ในมหาอาณาจักรไทย อันลม ๆ แล้ง ๆ” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2535: 4) และยืนยันที่จะปฏิเสธว่าการค้นคว้าเรื่องไทอาหมของเขามีได้เกิดขึ้นเพราะแนวคิดทางชาตินิยมดังที่เขาพยายามอธิบายจุดยืนนี้ว่า “อันที่จริงภาษาไทอาหมนั้นสูญไวนานแล้ว และสูญโดยสิ้นเชิง แต่ที่เรานำมากล่าวถึง ณ ที่นี้ ก็ด้วยความต้องการที่จะเทียบเคียงร่องรอยทางชื่อเทวดาเก่า ๆ ในภาษาตระกูลไทเท่านั้น มิใช่ด้วยความรู้สึกในลัทธิชาตินิยมกบฏพี (Bourgeois Nationalism) หรือลัทธิคลั่งชาติ (Chauvinism)” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2547: 84)

งานของจิตร ภูมิศักดิ์ที่ค้นคว้าเรื่องไทอาหมได้พัฒนาต่อจากงานศึกษาไทอาหมในช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 แม้จิตรจะมีข้อสังเกตและข้อวิจารณ์ไว้ตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2501-2507 ก็ตาม แต่กว่าที่งานของจิตรจะถูกตีพิมพ์เผยแพร่ก็ล่วงมาจนถึง พ.ศ.2519 แล้ว ซึ่งทำให้เราสังเกตได้ว่าบรรยากาศของการศึกษาค้นคว้าเรื่องคน

ไทนอกเขตประเทศไทยในภาพรวมได้ซบเซาและเจียบเหงาลงกว่า 20 ปี อาจจะเป็นไปได้ว่าด้วยเงื่อนไขทางสังคมเศรษฐกิจในเวลานั้นที่เป็นช่วงเวลาของการเข้าสู่ภาวะสงครามเย็นและรัฐไทยก็เน้นในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจและปัญหาความมั่นคงของรัฐเป็นเป้าหมายหลัก

ล่วงเข้ามาจนถึง พ.ศ.2521 บรรยากาศทางวิชาการในการศึกษาคนไทระหว่างนักวิชาการชาวไทในรัฐอัสสัมและนักวิชาการจากประเทศไทย ได้รับความตื่นตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเมื่อคณบดีนักวิชาการชาวอาหมได้มีโอกาสเข้าร่วมงาน International Buddhists Conference (Buddhism Maha Sabha) ณ กรุงนิวเดลี ซึ่งมีหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล เป็นองค์ประธานจัดงาน ทำให้นักวิชาการไทยและอัสสัมได้ติดต่อกันอีกมากขึ้น และในปี พ.ศ.2524 โครงการไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ร่วมกับมหาวิทยาลัยมคอ ได้ร่วมมือกันจัดงานประชุมนานาชาติไทยศึกษาขึ้นเป็นครั้งแรก (The 1st International Thai Studies Conference) ที่กรุงนิวเดลี ทำให้เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าของกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การประชุมครั้งนี้ รศ.วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เสนอบทความ “A Linguistic Approach to Kwan, an ancient Tai belief” (Wilaiwan Kanittanan 1981) ซึ่งเป็นงานศึกษาทางภาษาศาสตร์ที่อธิบายเชื่อมโยงถึงมิติทางวัฒนธรรมในระบบความเชื่อเรื่องขวัญของคนไท ก็เป็นข้อเสนอที่ก้าวหน้าต่อการศึกษาเปรียบเทียบระบบความเชื่อของคนไทมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การขยายผลการศึกษาในด้านภาษาและประเพณีพิธีกรรมเปรียบเทียบระหว่างคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในเวลาต่อมา และในปีเดียวกันนี้กลุ่มไทอาหมในรัฐอัสสัมก็ได้ก่อตั้งสมาคมวรรณกรรมไทตะวันออกขึ้นหรือชื่อเรียกในภาษาไทยอาหมคือ “วันออกพับลิกเมืองไท” (Ban Ok Pup Lik Mioung Tai – Eastern Tai Literary Association) เพื่อดำเนินการค้นคว้าในด้านภาษา วรรณกรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมไทอาหม ในระหว่างนี้ เรณู วิชาศิลป์ ได้ศึกษาและพยายามอ่านภาษาไทอาหมและเสนอเป็น

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ระบบการเขียนของไทยอาหม” (2529) ทำให้เห็นว่าระยะเวลาตั้งแต่ทศวรรษ 2520 มานี้ นักวิชาการไทยได้พัฒนาศักยภาพในการศึกษาคนไทอาหมโดยเฉพาะในด้านภาษา วรรณกรรม และการวิเคราะห์ทางคติชนวิทยา อีกทั้งการศึกษาค้นคว้าเรื่องคนไทในรัฐอัสสัมมีกลุ่มผู้สนับสนุนและมีความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศไทยและนานาชาติ ทำให้ความรู้เรื่องคนไทในรัฐอัสสัมพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบและเปิดประเด็นในการศึกษาที่ใหม่ ๆ ขึ้น ตลอดจนนำไปสู่ความเคลื่อนไหวในกระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมขึ้นอย่างกว้างขวางต่อมา

ความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการชาวไทยและนักวิชาการชาวไทในรัฐอัสสัมได้เพิ่มความแน่นแฟ้นขึ้น เมื่อปลายปี พ.ศ.2532 เจ้านอเกน ฮาซาริกา เลขาธิการด้านพิธีการของสมาคม “วันออกพักลิกเมืองไท” ได้ส่งจดหมายเชื้อเชิญศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะนักวิชาการจากเมืองไทยให้เดินทางเข้าร่วมประชุมประจำปีของสมาคมครั้งที่ 8 (พ.ศ.2533) การเดินทางสู่อัสสัมของนักวิชาการไทยในครั้งนี้ได้เปิดโลกทัศน์ทางวิชาการเป็นอย่างมาก คณะของศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ได้ร่วมกันบันทึกประสบการณ์และความรู้จากการเดินทางครั้งนั้นในแบบสารคดีวิชาการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “เมืองนุสนคำ” (2534) ทำให้เกิดบรรยากาศของความสนใจของนักวิชาการไทยในการศึกษาคนไทอาหมตลอดจนคนไทกลุ่มอื่น ๆ ในภาพรวมเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นไม่กี่ปีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดการสัมมนาเรื่อง “สถานภาพและแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท” ซึ่งเป็นการประชุมทางวิชาการว่าด้วยคนไทกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในประเทศไทยครั้งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในปี พ.ศ.2536 การประชุมครั้งนี้ได้มีการประเมินสถานภาพการศึกษาเรื่องไทอาหม โดย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร (2538: 47-50) ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ รองศาสตราจารย์ เรณู วิชาศิลป์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และเรณู วิชาศิลป์, 2538: 51-80) ปีต่อมาอาจารย์ เรณู วิชาศิลป์ (2539) ได้ปริวรรตพงศาวดารไทอาหมจากต้นฉบับเอกสารโบราณอาหมโบราณจี นับเป็นการเผยแพร่ผลงานค้นคว้าที่

สมบูรณ์แบบจากเอกสารชั้นต้นของไทอาหม และทำให้เห็นว่า การศึกษาทางด้านภาษาของคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในรัฐอัสสัมนั้น นักวิชาการไทยมีความสามารถไม่เพียงแค่อ่านภาษาพูดของคนไทบางกลุ่มที่ยังคงใช้การพูดภาษาไทยอยู่ แต่ยังสามารถอ่านเอกสารโบราณของภาษาไทอาหมที่เคยเชื่อกันว่าภาษากลุ่มนี้ตายไปแล้ว ทั้งยังสามารถวิเคราะห์เอกสารโบราณเหล่านี้ทำให้เข้าใจเรื่องราวของไทอาหมทั้งในทางภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ผ่านหลักฐานชั้นต้นได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

ระยะนี้นักวิชาการไทยได้ศึกษาสังคมวัฒนธรรมไทอาหมอย่างลึกซึ้งขึ้น ในด้านภาษาและประวัติศาสตร์ก็สามารถใช้อักษรชั้นต้นที่เป็นเอกสารภาษาโบราณของไทอาหม ในวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ได้แสดงให้เห็นระบบความเชื่อ และจักรวาลทัศน์ของไทอาหม งานศึกษาของ ดร.รณิ เลิศเลื่อมใส แสดงให้เห็นการค้นคว้าที่ลึกซึ้งจากความรู้ด้านภาษาและวรรณกรรมไทอาหมมาสู่การตีความทางด้านคติชนวิทยา ในการเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปริมปราคติไทอาหม (2539) และพัฒนาระบบคิดการวิเคราะห์มาสู่งานเรื่อง “ฟ้า-ขวัญ-เมือง จักรวาลทัศน์ดั้งเดิมของไทย: ศึกษาจากคัมภีร์โบราณไทอาหม” (2544) นับได้ว่าเป็นงานศึกษาที่ก้าวหน้ามากคือได้ขยับไปสู่การทำความเข้าใจอุดมการณ์ระดับลึกในสำนักระบบความเชื่อ ด้วยวิธีการศึกษาเชิงโครงสร้างนิยม (structuralism) ที่อธิบายให้เห็นระบบจักรวาลทัศน์ในโครงสร้างความสัมพันธ์ชุด ฟ้า-ขวัญ-เมือง สำนักในระบบความเชื่อจักรวาลทัศน์ชุดนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงอุดมการณ์ของชุมชนของคนไทว่าเป็นชุมชนที่ผูกโยงอยู่กับจิตวิญญาณทางความเชื่อที่เป็นแกนยึดโยงหน่วยชุมชนแต่ละหน่วยเข้าด้วยกันจนเป็นระบบเมือง ดังนั้นคำอธิบายชุดนี้จึงทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมในระดับลึกของคนไทมีความหมายผูกโยงหน่วยชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเป็นสังคมขนาดใหญ่ ซึ่งถือเป็นสำนักและอุดมการณ์พื้นฐานทางสังคมที่สำคัญมากที่ทำให้เราเข้าใจจากข้อมูลของไทอาหม

สู่แนวคิด “การณกำหนด” ทางชาติพันธุ์ (situational ethnicity)

การศึกษาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพล อินทร์จันทร์ (2545) ได้แสดงให้เห็นกระบวนการและเงื่อนไขทางสังคมที่มีผลต่อความเคลื่อนไหวในสถานะทางชาติพันธุ์และการแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของชาวไทอาหม ดังปรากฏในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การฟื้นฟูวัฒนธรรมไทอาหมในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย” งานชิ้นนี้เป็นการศึกษาจากภาคสนามซึ่งนักวิชาการชาวไทยที่เคยทำการศึกษาจากข้อมูลสนามอย่างเข้มข้นที่ผ่านมาก่อนหน้านั้นก็คือ ศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา ที่ศึกษาภาษาของกลุ่มคนไทในอัสสัมจากการเดินทางภาคสนามรวมถึงงานศึกษาคนไทในอินเดียชิ้นอื่น ๆ ส่วนงานของอาจารย์ ดำรงพล อินทร์จันทร์ ได้ให้ความสนใจต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีนัยทางการเมืองในความเคลื่อนไหวเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมไทอาหม ส่งผลต่อการกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไทอาหม เป็นการมองการฟื้นฟูวัฒนธรรมไทอาหมในฐานะที่เป็นการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ เพื่อเกิดการต่อรองอำนาจทางการเมือง ยกระดับสถานภาพทางสังคมในฐานะที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนน้อยของอินเดียให้มีความสำคัญขึ้น ภายใต้บริบทเชิงสถานการณ์ของเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมของรัฐอัสสัมและประเทศอินเดีย นับว่าเป็นงานที่เป็นแนวทางการศึกษาคนไทในรัฐอัสสัมที่หลุดออกจากแนวคิดเดิมที่เคยมีอิทธิพลต่อการศึกษาคนไทในอินเดียก่อนหน้านี้มาสู่แนวคิด “การณกำหนด” ทางชาติพันธุ์ (situational ethnicity)⁵ ที่มาของแนวคิดนี้ เฟรดริก บาร์ธ (Fredrik Barth) ได้อธิบายขยายต่อจากประเด็นลักษณะกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคยยึดโยงกับคุณสมบัติรากเหง้าดั้งเดิมมาสู่ความสำคัญของลักษณะเชิงสถานการณ์ (situational) ซึ่งมองว่าการพิจารณาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่ก่อรูปขึ้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและกลุ่มคนที่ต่างก็สร้างค่านิยมตนเองจากสำนึกและการรับรู้ที่เป็นผลมาจากกระบวนการต่าง ๆ ในแต่ละบริบทที่พวกเขาติดต่อสัมพันธ์กัน ความสัมพันธ์ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ จึงทำให้คุณสมบัติเชิงสถานการณ์มีความสำคัญต่อการกำหนดพรมแดนทางชาติพันธุ์ (Barth, Fredrik 1969, 10-19)

แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากแอนโทนี ดี สมิธ ซึ่งเขาสนใจความเกี่ยวข้องระหว่างความเป็นชาติกับชาติพันธุ์ โดยเห็นว่าลักษณะทางชาติพันธุ์ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้เกิดหน่วยทางสังคมที่เรียกว่าชุมชนชาติพันธุ์อันเป็นพื้นฐานของการสร้างชาติด้วยนั้นถูกสร้างขึ้นมาจากบริบทเชิงสถานการณ์ (Smith, Anthony D. 1986, 2-4) ซึ่งมอนสเตอร์เรต กิเบอร์เนา (Montserrat Guibernau) และ จอห์น เรกซ์ (John Rex) ได้ทบทวนและอภิปรายไว้ว่าแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎี “การณกำหนด” ในการศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์ (situational theory of ethnicity) อันชี้ให้เห็นความสำคัญเชิงสถานการณ์ที่เป็นเงื่อนไขในกระบวนการสร้างความหมายและคุณค่าต่อบุคคลและสังคม และทำหน้าที่ในการกำหนดลักษณะทางชาติพันธุ์ (Guibernau, Montserrat and Rex, John (eds.), 2010: 1-9) อันที่จริงก่อนหน้านี้ ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ รศ.เรณู วิชาศิลป์ ได้เคยตั้งข้อสังเกตในการนำบริบทเชิงสถานการณ์เข้ามาให้ความสำคัญต่อปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนไทในรัฐอัสสัมมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 แล้ว โดยชี้ให้เห็นกระบวนการ “การฟื้นฟูวัฒนธรรมไทในรัฐอัสสัม” ว่าเป็นความเคลื่อนไหวเชิงสถานการณ์ทางสังคมที่มีผลต่อทั้งความตื่นตัวในการศึกษาเรื่องคนไทและการฟื้นฟูวัฒนธรรมคนไทไปพร้อม ๆ กัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และเรณู วิชาศิลป์, 2534) แต่คำอธิบายภายใต้กรอบแนวคิดการณกำหนดทางชาติพันธุ์ได้ถูกนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อตอบคำถามในเชิงชาติพันธุ์ของนักวิชาการไทยต่อมาภายหลัง ดังที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์ของ ดำรงพล อินทร์จันทร์ (2545) และในงานศึกษาเรื่อง “ขบวนการฟื้นฟูภาษา ความเชื่อ และพิธีกรรมของไทอาหม” (สมิตร ปิติพัฒน์ และ ดำรงพล อินทร์จันทร์, 2546) ทำให้เห็นชัดขึ้นว่าเงื่อนไขเชิงสถานการณ์หรือ “การณกำหนด” อันได้แก่ การรวมตัวขององค์กรวัฒนธรรมในท้องถิ่น องค์กรทางการเมืองระดับรัฐและท้องถิ่น กลุ่มบุคคลทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้รู้ ผู้ประกอบพิธี ตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายกลุ่มคนไทกลุ่มต่าง ๆ นอกจากในสังคมของตน เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อ

กระบวนการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม ความเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวได้เสริมสร้างอัตลักษณ์และความเป็นกลุ่มให้เข้มแข็งขึ้นท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมหลักของชาติ การศึกษาเช่นนี้ได้ทำให้เราเข้าใจสถานะทางชาติพันธุ์ (ethnicity) ที่มีทั้งมิติของความร่วมมือและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับสังคมของคนไทอาหมและคนไทกลุ่มต่าง ๆ ในแง่มุมที่ช่วยวิเคราะห์สถานการณ์ให้เข้าใจได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นมายังไม่ปรากฏงานศึกษากลุ่มคนไทในรัฐอัสสัมที่ต้องใช้เวลาการทำงานวิจัยอย่างเต็มที่ มีข้อสังเกตว่าตั้งแต่ทศวรรษที่ 2550 เป็นต้นมา ในแวดวงวิชาการของนักวิชาการไทยยังขาดแคลนผู้ที่สนใจศึกษาคนไทในรัฐอัสสัมอย่างลึกคักเหมือนในช่วงแรกก่อน พ.ศ.2500 และช่วงระหว่างทศวรรษที่ 2520-2540 ความสนใจของนักวิชาการไทยช่วงหลังนี้ต่อการศึกษาคนไทในรัฐอัสสัมยังอยู่ในการแสวงหาประเด็นศึกษาของตนเองเมื่อเปรียบเทียบกับบรรยากาศทางการศึกษาของกลุ่มนักวิชาการชาวไทในรัฐอัสสัม⁶ เช่น งานของ พุกอน กิริน (Phukon, Girin, 1996) ที่พยายามตั้งคำถามต่อความขัดแย้งในการเมืองเชิงอัตลักษณ์ของชาวไทอาหม ตลอดจนงานศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการชาวต่างชาติโดยเฉพาะจากตะวันตกที่ศึกษากระบวนการความเคลื่อนไหวทางสังคมและวัฒนธรรมไทอาหมอย่างวิพากษ์วิจารณ์ เช่น งานของไซเกีย ยาสมิน (Saikia, S. Yasmin, 1999) เป็นต้น

กล่าวได้ว่าประเด็นว่าด้วยความสนใจในกระแสการรื้อฟื้นหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทในอินเดียเพื่อการสืบสานและธำรงลักษณะทางชาติพันธุ์จะได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นในช่วงหลังนี้ นักวิชาการไทยก็ยังคงให้ความสำคัญต่อพื้นฐานความคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมร่วมอยู่ด้วย ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ รองศาสตราจารย์ เรณู วิชาศิลป์ ได้มีความเห็นว่าการศึกษาเปรียบเทียบคนไทกลุ่มต่าง ๆ จะสามารถ “ช่วยกระบวนการฟื้นฟูและเสริมเติมวัฒนธรรมไทอาหมได้ ...ขณะเดียวกันสำหรับชาวไทยประเทศไทย การค้นหารากวัฒนธรรมของชนชาติของเราก็ต้องพึ่งชาวอาหมอยู่มาก เพราะเราได้ก้าวมา เจริญมากแล้ว จนห่างไกลจากวัฒนธรรมดั้งเดิมในบางด้าน ชาวไทอาหม

ในอัสสัมกำลังตื่นตัวมากในการฟื้นฟูวัฒนธรรมไท ...ความตื่นตัวนี้ผลักดันให้ การศึกษาประวัติศาสตร์อาหมก้าวไปเร็วและมีชีวิตชีวามากในรัฐอัสสัมปัจจุบัน สิ่งนี้มีความหมายมากต่อการดำรงอยู่ของชนชาติของเขา ซึ่งก็คือชนชาติของเรา ด้วย” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์, 2538: 65-72) ศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ณ ถลาง เองก็ตระหนักว่า “แม้จะพบว่าในเวลาต่อมาภาษาไท (อาหม) และวัฒนธรรมไท (อาหม) ค่อย ๆ ถูกกลืนกลายด้วยภาษาและวัฒนธรรม อัสสัมแทน คนไทอาหมในปัจจุบันแม้จะมีเอกสารโบราณอยู่ที่บ้านก็อ่านภาษาไท ไม่ออกเสียแล้ว ...ในปัจจุบันมีกระแสที่พยายามจะรื้อฟื้นความเป็นไทขึ้นในหมู่ชาว ไทอาหม ผู้คนใคร่รู้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองและสนใจศึกษาวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มอื่น ๆ เพื่อหาลักษณะร่วมของวัฒนธรรมไทด้วย (ศิริพร ณ ถลาง, 2545: 13) ในแง่นี้ “ความเป็นไท” “วัฒนธรรมไท” ที่กล่าวถึง จึงมิใช่ความเป็นไทยเชิงประวัติศาสตร์ต้นกำเนิดเพื่อแสวงหาความเป็นเอกภาพดังที่นักวิชาการ ไทยยุคต้น เช่น พระยาประชากิจกรจักร์ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ หรือบรรดานักวิชาการแนวชาตินิยมเชิงเชื้อชาติ เช่น ขุนวิจิตรมาตรา หลวงวิจิตรวาทการ พระยาอนุমানราชชน ที่เคยอธิบาย “ชนชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ที่ถูกสร้างขึ้นด้วย กรอบความคิดแบบเดิม แต่เป็นมิติที่ให้ความสนใจ “ความเป็นไท” และ “วัฒนธรรม ไท” ในฐานะทางชาติพันธุ์ (ethnicity) ซึ่งเป็นความสนใจร่วมของนักวิชาการหลาย ท่านในช่วงหลังนี้ แม้ว่าแนวคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลสำคัญอยู่ก็ตาม แต่ก็ได้ขยับมาเป็นฐานคิดสำคัญในการศึกษากระบวนการฟื้นฟูและสืบสานทางชาติพันธุ์ของคนไทในอินเดียอย่างมีความหมาย

เราจึงเห็นได้ว่างานศึกษาคนไทในรัฐอัสสัมโดยนักวิชาการไทยในรุ่นหลังมานี้ ยังคงให้ความสำคัญต่อปรากฏการณ์และประเด็นว่าด้วยการฟื้นฟูสืบสาน วัฒนธรรมไท นักวิชาการเช่น บุญยงค์ เกศเทศ ซึ่งจบการศึกษาทางมานุษยวิทยา จากประเทศอินเดีย ก็เขียนงานในกระแสการสืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไท ในหนังสือเรื่อง “สืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์-ไท สายใยจิตวิญญาณ ลุ่มน้ำพรหมบุตร” ตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งในชื่อ “คนไทในชมพูทวีป” (2548) กนกวรรณ

ชัยทัต นักวิชาการรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสนใจภาษาและอักษรไทอาหมก็ยังคงใช้แนวคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมเพื่อช่วยอธิบายความสำคัญของการศึกษาเอกสารโบราณภาษาไทอาหม ในบทความ “สถานภาพความรู้ปัจจุบันของการศึกษาเอกสารโบราณของไทอาหม” ว่ายังคงมีประโยชน์ “ในแง่สืบค้นต้นกำเนิดและวัฒนธรรมไทโบราณ เพื่อให้ยังคงรักษาวัฒนธรรมอาหมให้คงอยู่ไว้ได้ตลอดไป” (กนกวรรณ ชัยทัต, 2556: 57-78)

แนวคิดแบบรากเหง้าดั้งเดิมยังคงมีอิทธิพลต่อการศึกษาคนไทในอัสสัม ประเทศอินเดีย มาจนถึงปัจจุบันโดยได้มีการปรับใช้แนวคิดนี้ร่วมกับแนวคิดแบบการณีกำหนดทางชาติพันธุ์เพื่ออธิบายบริบท ปรากฏการณ์ร่วมกับความสนใจกระบวนการฟื้นฟูชาติพันธุ์ไทในอินเดีย เห็นได้ว่าแนวคิดดังกล่าวได้ขยับตัวจากคำอธิบายต่อชาติไทยและความเป็นไทย มาสู่ลักษณะทาง “วัฒนธรรมไท” และ “ชาติพันธุ์ไท” ในขณะเดียวกันได้ถูกนำมาทำความเข้าใจต่อกระแสการฟื้นฟูและสืบสานชาติพันธุ์ไทอินเดียอย่างเป็นที่นิยมขึ้น นอกจากนี้เรายังพบว่ามี การขยายตัวของประเด็นการศึกษาเพิ่มเติมสู่ประเด็นใหม่ ๆ มากขึ้น ไม่นานมานี้ ขนบพร วงศ์กาฬสินธุ์ (2556: 303-354) ได้เสนอบทความชื่อ “นางห่มเมือง แม่ต้นแบบของคนไทลุ่มน้ำพรหมบุตร” ก็ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจหากแต่ยังต้องรอคอยการศึกษาในระดับลึกที่จะเชื่อมโยงประเด็นทางด้านจิตสำนึกร่วมซึ่งเป็นการทำความเข้าใจผ่านโครงสร้างของจิตใจซึ่งสัมพันธ์กับเพศสถานะ (gender) ของคนไทในสังคมที่ให้ความสำคัญกับเพศแม่ อันเป็นงานที่น่าจะได้พัฒนาต่อทั้งในเชิงแนวคิดใหม่ ๆ และกระบวนการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อเปิดประเด็นการทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรมของคนไทในรัฐอัสสัมสู่แนวทางใหม่ ๆ ที่เติบโตและกว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากประเด็นทางประวัติศาสตร์ และภาษา ที่เราให้ความสนใจมากในระยะแรก

บทสรุป

การเติบโตและพัฒนาการทางการศึกษากลุ่มคนไทในประเทศอินเดียของนักวิชาการจากประเทศไทยปรากฏในงานศึกษาค้นคว้าเรื่องกลุ่มคนไทยตั้งแต่ทศวรรษที่ 2440 เป็นต้นมา ได้เริ่มต้นจากความสนใจในเรื่องราวของกลุ่มคนไทอาหมซึ่งมีหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมากในดินแดนรัฐอัสสัมและมีประวัติความเป็นมาร่วมกับกลุ่ม “ไทใหญ่” มีประวัติศาสตร์ร่วมกันจากอาณาจักรโบราณบนลุ่มน้ำมวและได้ขยายเข้าไปในแคว้นอัสสัม ซึ่งต่อมาได้ตั้งรัฐไทอาหมขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำพรหมบุตรของอินเดีย หลังจากนั้นมาได้มีข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมากขึ้นทำให้ทราบว่ายังมีคนไทกลุ่มอื่น ๆ อีกหลายกลุ่มในประเทศอินเดีย เช่น ไทพ่าเก ไทย่ายตอน ไทคำตี้ ไทตรง ไทคำยาง ไทนอรา เป็นต้น และไม่เพียงแต่ตั้งถิ่นฐานในรัฐอัสสัมเท่านั้น แต่ยังกระจายตัวอยู่ในรัฐอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น รัฐอรุณาจัลประเทศอีกด้วย อย่างไรก็ตามการศึกษากลุ่มชาวไทอาหมยังคงได้รับความสำคัญและมีงานศึกษาค้นคว้ามากกว่าคนไทกลุ่มอื่น ๆ ในรัฐอัสสัมของอินเดีย เนื่องจากความผูกโยงต่อประวัติศาสตร์ของชาวไทอาหมในฐานะที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณนั้นและมีการรวบรวมหน่วยปกครองเป็นรัฐที่มีศูนย์กลางมายาวนาน ตลอดจนการอ้างอิงเอกสารโบราณในอาหมโบราณจิ ทำให้ชาวไทอาหมได้รับความสนใจในการศึกษาเป็นอย่างมาก

การค้นหาคำจำกัดเดิมที่เราเรียกว่าแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิม มีผลต่อพัฒนาการแนวคิดชาตินิยมเชิงเชื้อชาติที่นำโดยรัฐบาลสูงวงการวิชาการนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2482 เป็นต้นมา กระทั่งในช่วงทศวรรษที่ 2530 ได้ปรากฏงานศึกษาค้นคว้าในอินเดียที่เริ่มให้ความสำคัญต่อสถานการณ์แวดล้อมด้านชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ไทในบริเวณนั้น โดยเฉพาะในกระบวนการฟื้นฟูและแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นอิทธิพลของแนวคิดแบบ “การณกำหนด” ทางชาติพันธุ์ (situational ethnicity) ซึ่งทำให้วงการทางวิชาการได้ก้าวข้ามประเด็นปัญหาสำคัญที่เคยผูกโยงอยู่กับแนวคิด “รากเหง้าดั้งเดิม” (primordialism) และลักษณะทาง “เชื้อ

ชาติ” (race) มาสู่การทำความเข้าใจทางด้านสภาวะ “ชาติพันธุ์” (ethnicity) ของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในอินเดียมากขึ้น หากมองในอีกด้านหนึ่งก็จะเห็นได้ว่า ปรากฏการณ์ของสถานภาพความรู้ในการศึกษาคนไทยในรัฐอัสสัมของอินเดียของ นักวิชาการไทยไม่เพียงแต่จะได้สร้างคุณูปการในการขยายพรมแดนความรู้ด้านไทศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในมิติที่กว้างขึ้น แต่ก็ได้มีความพยายามที่จะสร้างงานวิเคราะห์ในระบอบวัฒนธรรมและระบบสังคมของกลุ่มคนไทยในอินเดีย ผลต่อเนื่องที่ตามมาก็คือความรู้ดังกล่าวได้เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อย่างสำคัญของความเคลื่อนไหวทางสังคมในกระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมและอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไท (instrumental ethnicity) ไปในตัวด้วย ในระหว่างที่ความสนใจความรู้ทางชาติพันธุ์ไทในอินเดียยังได้รับความสนใจจากวงการวิชาการตะวันตกรวมถึงนักวิชาการชาวอัสสัมและนักวิชาการชาวไทยในอินเดียด้วยนี้ ยังเห็นได้ว่าประเด็นทางการศึกษาของนักวิชาการไทยก็ได้ขยายความสนใจออกไปอย่างกว้างขวางและหลากหลายร่วมกับการศึกษาที่ลึกซึ้งขึ้น เนื่องจากนักวิชาการไทยก็ได้พัฒนาทักษะทางการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงประเด็นและเชิงวิธีการ แม้ว่าความก้าวหน้าของงานศึกษาคนไทยกลุ่มต่างๆ ในประเทศอินเดียโดยนักวิชาการไทยเองจะยังไม่ค่อยได้ปรากฏงานศึกษาในเชิงวิพากษ์วิจารณ์อย่างเช่นงานศึกษาของนักวิชาการชาวตะวันตกมานานักก็ตาม นั่นก็ทำให้เห็นว่า พรมแดนทางความรู้ของการศึกษาคนไทยในประเทศอินเดียยังคงมีพื้นที่ทางความรู้ อีกมากมายที่เปิดรอให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาทำความเข้าใจอย่างมากขึ้นอีกต่อไป

เชิงอรรถ

- ¹ ปรับปรุงจากบทความประกอบการสัมมนาวิชาการ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศอินเดีย เนื่องในโอกาสครบรอบ 70 ปีความสัมพันธ์ไทย-อินเดีย โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตอินเดีย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร วันที่ 18 พฤศจิกายน 2560
- ² ผู้เขียนใช้คำว่า “รากเหง้าดั้งเดิม” (primordialism) ตามที่ ศาสตราจารย์ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2546) และรองศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภาวครพันธุ์ (2558) แปลไว้เป็นภาษาไทย ก่อนหน้านั้น คำอภิปรายถึงวิาทะของแนวคิด “รากเหง้าดั้งเดิม” นี้ได้โน้มน้าวชาติพันธุ์และมายาคติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2546: 8-9) และใน ขวณกชาติและชาติพันธุ์ (นิติ ภาวครพันธุ์, 2558: 49-93)
- ³ สังเกตว่าในทศวรรษ 2530 เป็นต้นมานิยมใช้คำว่า “ไท” ในการกล่าวถึงคนไทกลุ่มต่าง ๆ นอกดินแดนประเทศไทยในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ แทนคำว่า “ไทย” อย่างที่เคยใช้กันทั่วไปก่อนหน้านี้
- ⁴ ต้นฉบับนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ ใช้คำว่า “ไทอาหม” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2547: 67-99) แต่ในเล่ม “ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมฯ” ใช้คำว่า “ไตอาหม” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2535: 111-121)
- ⁵ ผู้เขียนแปลคำว่า situational ethnicity ว่า “การณกำหนด” ทางชาติพันธุ์ เพื่อแสดงลักษณะเชิงแนวคิดตามที่ มอนสเตอร์เรต กวิเบอร์เนา (Montserrat Guibernau) และจอห์น เรกซ์ (John Rex) ได้ทบทวนและอภิปรายไว้ ซึ่งเขาใช้ “situationalethnicity” เพื่อแยกแยะความต่างกับแนวคิดรากเหง้าดั้งเดิมทางชาติพันธุ์ (primordialethnicity) (Guibernau, Montserrat and Rex, John (eds.) 2010: 1-9)
- ⁶ ดูเปรียบเทียบการทบทวนองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ไทอาหมจากงานศึกษาของกลุ่มนักวิชาการที่ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และรองศาสตราจารย์เรณู วิชาศิลป์ ก่อนหน้านี้ได้จัดแบ่งไว้เป็น 2 กลุ่มนักวิชาการคือ สำนักประวัติศาสตร์อังกฤษและอัสสัมมิส และสำนักประวัติศาสตร์ไท (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์, 2538: 51-80)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกวรรณ ชัยทัต. 2556. “สถานภาพความรู้ปัจจุบันของการศึกษาเอกสารโบราณของไทอาหม”. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บก.), *ด้วยรัก เล่มที่ 2 “ชนชาติไท”: รวมบทความในโอกาส ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี*, หน้า 57-78. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

ชนบพร วงศ์กาฬสินธุ์. 2556. “นางห่มเมือง แม่ต้นแบบของคนไทลุ่มน้ำพรหมบุตร”. ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บก.), *ด้วยรัก เล่มที่ 2 “ชนชาติไท”: รวมบทความในโอกาส ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อายุ 72 ปี*, หน้า 267-302. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

จิตร ภูมิศักดิ์. 2535 (พิมพ์ครั้งแรก 2519). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามบริษัทเคล็ดไทย จำกัด.

จิตร ภูมิศักดิ์. 2547 (พิมพ์ครั้งแรก 2524). *โองการแช่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มน้ำเจ้าพระยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรณู วิชาศิลป์ เรณู อรรถาเมศร์ และนางนุช จันทราภัย. 2534. *เมืองนูนลุนคำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. 2534. “การฟื้นฟูวัฒนธรรมไทในรัฐอีสาน.” *บทความเสนอต่อการสัมมนาผลงานวิจัยโครงการศึกษาสังคมวัฒนธรรมกลุ่มผู้พูดภาษาไต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 7-8 ธันวาคม*.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. 2538. “องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ไทอาหม”. ใน *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท สำนักงานคณะกรรมการ*

วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 51-80. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา ลาดพร้าว.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. 2552. *การศึกษาประวัติศาสตร์ไทอาหม*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. 2552. *จากเมืองนูนสู่คำส่วยสัสมแดนไท*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.

ดำรงพล อินทร์จันทร์. 2545. *การฟื้นฟูวัฒนธรรมของไทอาหมในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย*.
วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (มานุษยวิทยา)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นววรรณ พันธุมธา. มปป. *ประวัติศาสตร์อาจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุมธา*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

นิติ ภาวครพันธ์. 2558. *ชนกชาติและชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. 2505. *พงศาวดารไทใหญ่ เล่ม 1-2*.
กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์.

บรรจบ พันธุมธา. 2526. *กาเลหม่านไต*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา.

ประคอง นิมนานเหมินทร์. 2538. “สถานภาพการศึกษาชาติชนของชนชาติไท:
การศึกษาเบื้องต้น”. ใน *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท*. สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 267-278.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

ประชากรจักรจักร (แช่ม บุนนาค), พระยา. 2507. *พงศาวดารโยนก*. พระนคร: โรง
พิมพ์รุ่งเรืองรัตน์.

ประเสริฐ ณ นคร. 2534. *พจนานุกรมไทยอาหม-ไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ประเสริฐ ญ นคร. 2538. “ความรู้จากไทอาหม” ใน *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ*, หน้า 47-50. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- ปรีดี พนมยงค์. 2517. *ความเป็นมาของชื่อ “ประเทศสยาม” กับ “ประเทศไทย” (เรียบเรียงจากเค้าความบางตอนในต้นฉบับของหนังสือ “Ma Vie Mouvementee”)*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บก.). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2522.
- วิจิตรมาตรา, ชุน (สง่า กาญจนพันธ์). 2506. *หลักไทย*. พระนคร: โอเดียนสโตร์.
- วิจิตรวาทการ, พลตรีหลวง. 2549 (พิมพ์ครั้งแรก 2499). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- รณี เลิศเลื่อมใส. 2539. *ปรมัตถ์ประวัติไทอาหม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รณี เลิศเลื่อมใส. 2544. *ฟ้า-ขวัญ-เมือง จักรวาลทัศน์ดั้งเดิมของไทย: ศึกษาจากคัมภีร์โบราณไทอาหม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิถีทรรศน์.
- เรณู วิชาศิลป์. 2529. *ระบบการเขียนของไทอาหม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เรณู วิชาศิลป์. 2539. *พงศาวดารไทอาหม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ศิราพร ญ กลาง. 2545. *ชนชาติไทในนิทาน: แลลอดแว่นคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์. 2542. *การศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สายชล สัตยานุรักษ์. 2557. 10 ปัญญาชนสยาม เล่ม 1: ปัญญาชนแห่งรัฐ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์. กรุงเทพฯ: โอเพ่น โซไซด์.

สารนาถ (สังข์ พัดโนทัย). 2497. เยี่ยมไทยอาหม สายเลือดของเรา. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์เสถียรภาพ.

สุมิตร ปิติพัฒน์ และ ดำรงพล อินทร์จันทร์. 2546. *ขบวนการฟื้นฟูภาษา ความเชื่อ
และพิธีกรรมของไทยอาหม ในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์.

อนุমানราชธน, พระยา. 2505 (พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2479). ไทย-จีน. พระนคร: โรง
พิมพ์รุ่งเรืองธรรม.

อนุমানราชธน, พระยา. 2511. *เรื่องของชาติไทย*. กรุงเทพฯ: นนทบุรี.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2538. “สถานภาพการวิจัยพัฒนาการทางสังคมและ
วัฒนธรรมไทใหญ่”. ใน บุญพา มลิณทสุต และ จารุวรรณ พรหมวัง-ข้าเพชร (บก.),
การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,
หน้า 7-17. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2546. “บทนำ”. ใน ชูพิณิจ เกษมณี (บก.), *ชาติพันธุ์และ
มายาคติ*, หน้า 5-16. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม.

ภาษาอังกฤษ

Barth, Fredrik. 1969. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown and Company.

Dodd, William Clifton. 1923. *The Tai Race: Elder brother of the Chinese*. Cedar Rapids, Iowa: Torch.

Fenton, Steve. 2003. *Ethnicity*. Cambridge: Polity Press.

Gait, Edward Albert, Sir. 1906. *A History of Assam*. Galgutta: Thacker, Spink & co.

Geertz, Clifford. 1963. "Primordial ties". In John Hutchinson and Anthony D. Smith (eds.), *Ethnicity*, pp. 40-45. Oxford – New York: Oxford University Press.

Guibernau, Montserrat and Rex, John (eds.). 2010. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge: Polity Press.

Hutchinson, John and Smith, Anthony D. (eds.). 2010. *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge: Polity Press.

Phukon, Girin. 1996. *Politics of Regionalism in Northeast India*. Guwahati: Spectrum Publication.

Saikia, S.Yasmin. 1999. *A Name Without a People: Searching to be Tai-Ahom in Modern India*. Ph.D. thesis, University of Wisconsin-Madison.

- Shils, Edward. 1957. "Primordial, personal, sacred and civil ties," *British Journal of Sociology* 8(2): pp. 130-145.
- Smith, Anthony D. 1986. *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Smith, Anthony D. 1998. *Nationalism and Modernism: A critical survey of recent theories of nations and nationalism*. London and New York: Routledge.
- Van den Berghe, Pierre. 1978. "Race and ethnicity: a sociobiological perspective," *Ethnic and Racial Studies* 1(4): 401-411.
- Van den Berghe, Pierre 1988. "Ethnicity and the sociology debate". In John Rex and David Mason (eds.), *Theories of Ethnic and Race Relations*. pp. 246-263. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilaiwan Kanittanan. 1981. "A Linguistic Approach to Kwan, an ancient Tai belief." *Paper presented to the Conference on the Thai Studies*, New Delhi, February 24-27.

